

ANTONÍN BARTONĚK

NYNĚJŠÍ STAV V LUŠTĚNÍ KRÉTSKÉHO LINEÁRNÍHO PÍSMĀ B

Moderní jazykověda rozlišuje celkem tři druhy předalfabetických písem z Kréty, písmo hieroglyfické, lineární A a lineární B. Nejstarší, hieroglyfické,¹ pochází ze začátku druhého tisíciletí; z něho někdy v XVIII. až XVII. stol. př. n. l. vzniklo t. zv. lineární písmo A.² Toto písmo bylo bezpochyby slabičné. Psalo se jím na tenké hliněné tabulky, vysušené na slunci, znaky se ryly vedle sebe v jedné linii, a ta se někdy naznačovala pomocnými čarami rydlem. Od lineárního písma A vede potom cesta jednak k t. zv. písmu kyprominojskému,³ jímž se psalo v letech 1500—1150 a z něhož vzniklo slabičné písmo kyperské klasického období, jednak k lineárnímu písmu B.

Jediné krétské doklady tohoto lineárního písma pocházejí z Knossu; odkryl je v letech 1899—1904 *A. J. Evans*. Jde taktéž o nevypálené hliněné tabulky, jež zřejmě obsahují většinou inventáře, seznamy a účty; přitom je pozoruhodné, že se v nálezích téměř neopakují doklady zcela stejného textu. To opravňuje k domněnce, že se písemné záznamy tohoto druhu pravděpodobně po uplynutí nějakého hospodářského údobí ničily, a že se tedy zachovaly doklady jen z poslední doby⁴ před t. zv. druhým rozbořením knosského paláce (kolem roku 1410). Sám *Evans* uveřejnil z nalezeného počtu na 2800 tabulek jen asi dvě stě,⁵ většina jich bylo publikována až v r. 1952 *J. L. Myresem*⁶ (přes 1700 dokumentů). Mezitím bylo však nalezeno množství dalších dokumentů lineárního písma B i na řecké pevnině, a to z doby poměrně mladší (většinou z let 1300 až 1200). Tak odkryl především *C. W. Blegen* v letech 1939 a 1952—54 přes 950 tabulek u *Ano Englianos* v messenském Pylu⁷ a *A. J. B. Wace* — též r. 1952 — kolem 40 dokumentů v Mykénách.⁸ Mimoto se porůznu již i dříve nacházely podobné památky, ať už ryté do hliněných tabulek nebo kreslené na různé nádoby, jak v Mykénách, tak i na jiných místech řecké pevniny,⁹ v Orchomenu, v Eleusině, v Tiryntu, a zvláště v Thébách (thébské doklady jsou z řecké pevniny nejstarší a pocházejí z doby okolo r. 1400). Z novější doby je pak zvláště hodná pozornosti zpráva, že byly nalezeny doklady písma, podobného krétským, i v jižní Itálii, jde však pravděpodobně o dobu písma hieroglyfického.¹⁰

Všechny texty, psané lineárním písmem B, nebyly dosud souborně vydány. Vedle druhého dílu *Scripta Minoa* (vyd. *Evans—Myres*) a *Bennettových The Pylos Tablets* je důležitou pramenovou pomůckou především *Bennettův Index*,¹¹ zahrnující na 3400 dokumentů, nalezených do začátku r. 1952; chybí asi 450 nejnovějších dokladů z Pylu a z Mykén. Dílo je opatřeno mimo jiné i zpětným indexem.

Bez všech těchto pramenových prací, vydaných zvláště za posledních pět let, měly ovšem jakékoli předběžné pokusy o rozluštění krétských písem malou naději na úspěch. Vždyť se vůbec dlouho udržovalo mínění, že oba druhy lineár-

ního písma patří jednomu a témuž jazyku, a sám *Evans* se domníval, že u písma B šlo jen o úřední reformu písma A.¹² Avšak postupně badatelé tento názor opouštěli. Na základě svých pozorování o flexivním charakteru jazyka, psaného lineárním písmem B, a neflexivnosti lineárního písma A jej zvláště odsoudila *A. Koberová*,¹³ a později, z jiných důvodů, i *E. L. Bennett*.¹⁴ Oba však odmítli přitom identifikovat jazyk lineárního písma B s řečtinou a předpokládali jakýsi jazyk třetí, mající snad funkci jazyka obchodního. Nedovedli však vysvětlit, proč se tento jazyk udržel po delší dobu právě jen na pevnině a proč právě jen zde přežil pád Knossu o dvě stě let.¹⁵ Proti tomu koncem čtyřicátých let aspoň část badatelů soudila, že je nutno sídla „achajských Řeků“ v jižním Řecku předpokládat již v době okolo 1900 před n. l., a že jazyk tabulek, nalezených na pevnině, je pravděpodobně řečtina.¹⁶ Poněvadž se však stávalo současně z nově publikovaného materiálu stále jasnějším, že je písmo pevninských tabulek identické s písmem nálezů z Knossu, rostla stále více a více pravděpodobnost, že jsou i ty sepsány řeckým jazykem.¹⁷

Ale konečný důkaz mohl přijít jen z interpretace písma. O to se pokoušeli různí badatelé již od dob *Evansových*, ale dlouho bez valného úspěchu. Kriticky jejich práci posoudili zvláště *L. Deroy*¹⁸ a *M. Anstocková-Dargová*,¹⁹ novější literaturu pak velmi důkladně zpracoval *Sterling Dow*²⁰ v první části své studie *Minoan Writing*.

Vcelku je možno všechny pokusy o rozluštění lineárního písma B, podle toho, jaké metody bylo užito, rozdělit do dvou základních skupin. Buďto vychází autor z textů samých, srovnává podobné skupiny znaků mezi sebou a snaží se vyzkoumat vzájemné vztahy těchto skupin (metoda analytická), anebo se určuje hodnota znaků z vnějších, většinou apriorně stanovených okolností (metoda vnější identifikace). Badatelé, kteří pracují metodou druhou, mohou opět postupovat dvěma cestami. Někteří z nich se snaží identifikovat prototyp určitého znaku (jeho piktografický význam) a — většinou podle akrofonického principu — se mu snaží dát určitou hodnotu v souladu s tím, jaký jazyk se podle jejich názoru skrývá za neznámým písmem (metoda akrofonická). Nepřesnost tohoto postupu je jednak v tom, že v téměř znaku mohou různí autoři spatřovat různé pojmy, jednak i v tom, že se apriorně volí jazyk, jehož zjištění má být teprve výsledkem samotné práce. Takto se pokoušeli o rozluštění lineárního písma B *Stawellová*, *Hempl* a jiní.

Avšak většina badatelů se staví skepticky k možnosti odhalit u jednotlivých znaků jejich prototyp a volí spíše cestu komparatistickou, srovnávajíc jednotlivé znaky krétské s jednotlivými znaky jiných, známých, a pokud možno zjevně příbuzných písem, a to nejčastěji s písmem kyperským. Přitom se a priori předpokládá, že u příbuzných písem budou mít stejné nebo podobné znaky zároveň i stejnou fonetickou hodnotu, a dostatečně se nepřihlíží k možnosti různých změn v jejich grafice.²¹ Touto cestou se ubírali *Perrson*, *Bossert*, *Hrozný* i *Georgijev*,²² a s počátku i *Sundwall* a *Ventris*. Jak akrofonickou, tak i komparatistickou metodou bylo již lineární písmo B interpretováno mimo jiné jako jazyk podobný řeči Basků (*Gordon*), etruštině (*Sittig*, ale i *Ventris*), hetitštině hieroglyfické i klínopisné²³ (*Hrozný*), i jako řečtina (*Stawellová*, *Hempl*, *Perrson*); *Vladimír Georgijev* pak donedávna soudil, že minojský jazyk — t. j. podle *Georgijeva* jazyk jak lin. písma A, tak i lin. písma B — je přes svou velkou podobnost s řečtinou „zvláštní jazyk indoevropský“, dodával však, že „se v podstatě neliší od archaické fáze, předpokládané pro vývoj řeckého dialektu krétského a arkadokyperského“.²⁴ I touto komparatistickou metodou bylo možno dosáhnout ně-

kterých, arci omezených výsledků. Je to vidět z toho, že se již *Hroznému* podařilo určit u tří znaků lin. písma B správně — nebo aspoň přibližně správně²⁵ — jejich slabičnou hodnotu (I 2²⁶ — H. *lu, lo?*, *l, lí* : V. *ro*; I 3 — H. *pa* : V. *pa*; I 11 — H. *pá, pú, pó* : V. *po*). *Georgijev* pak ještě zpřesnil přepis dvou z těchto tří znaků (G. *lo* : V. *ro*; G. V. *pa*; G. V. *po*), a navíc udal správnou²⁷ — nebo aspoň přibližně správnou — hodnotu aspoň u sedmi znaků dalších (I 1 — G. *ta*²⁸: V. *da*; I 6 *ná* : *na*; I 9 *se* : *se*; I 14 *to* : *do*; II 13 *tü, të, : ti*; III 2 *pü* : *pu*; III 6 *vá* : *wa*).²⁹ K tomuto částečnému výsledku vedla tedy správná úvaha některých badatelů o příbuznosti krétských a kyperských písem, k úplnému rozluštění však stačit nemohla.

Toho se podařilo dosáhnout teprve těm učencům, kteří odmítli metodu vnějšího srovnávání a vyšli z pečlivé analýsy textů jako souhrnu jednotlivých slov a z analýsy slov jako souhrnu jednotlivých znaků. Pro ilustraci tohoto způsobu práce uvedu hlavní thesi studie „*Total in Minoan*“ z pera *A. Koberové*.³⁰ Autorka předpokládala správně, že se na hliněné tabulky psaly především seznamy osob nebo věci, a všimla si, že se u celkového součtu uváděných položek objevují ve významu českého „celkem“ střídavě dvě dvojice znaků, a to jedna z nich jen s ideogramy, t. j. doprovodnými symboly mužů, beranů, seker a pod., kdežto druhá, odlišná od formy první jen svým druhým znakem, mívá u sebe ideogramy žen, ovcí, mečů atd. To ji vedlo k domněnce, že příslušné výrazy, reprezentované uvedenými znaky, byly různé rodové formy nějakého adjektiva, resp. zájmena, značícího souhrn. Dnes se tyto dvě dvojice znaků transkribují jako *to-so, to-sa* (t. j. *τῶσσοι, τῶσσα* = *tak mnozí, tak mnohé dohromady, tolik počítaných předmětů*). Touto cestou vnitřní analýsy, již významně napomáhal současný statistický rozbor textů, postupovali více či méně důsledně i jiní autoři (*Sittig, Kristopulos, Henleová*), a přispěli tak svými přípravnými pracemi — vedle vydavatelů textového materiálu — ke konečnému rozluštění lin. písma B. Především si však tu zaslouží zmínky rozsáhlé životní dílo finského učenice *J. Sundwalla*. Ten se dovedl velmi brzy zhostit víry ve všemohoucnost srovnávací metody a přispěl k řešení krétského problému mnoha významnými studii o detailních otázkách lineárních písem, především o měrných jednotkách, o počítání a pod.³¹ Z mladších badatelů pak na sebe v této tematice upozornil zvláště *E. L. Bennett*.³²

Ale rozhodujícího úspěchu dosáhli r. 1952 dva angličtí badatelé, *Michael Ventris* a *John Chadwick*. *Ventris* je povoláním architekt, ale zabýval se krétskými písmi již od konce let třicátých.³³ Tehdy postupoval i on srovnávací metodou a spojoval jazyk lin. písma B s etruštinou. Za druhé světové války pracoval v dešifrovacím oddělení, získal tu rozsáhlou praxi v luštění tajných kódů a po válce využil těchto svých znalostí při metodické analýse krétských textů; avšak i v tomto období byl neustále přesvědčen o příbuznosti lin. písma B s etruštinou. Od začátku roku 1951 sděloval pravidelně výsledky své práce ve zvláštních pracovních poznámkách (*Work Notes on Minoan Language Research*), soukromě je rozmnožoval a rozesílal ostatním badatelům. V dvacátém, posledním čísle těchto poznámek (z června 1952), se *Ventris* konečně odvrátil od etruštiny a brzy nato vydává, opět soukromě, práci „*Experimental Mycenaean Vocabulary and Syllabary*“, slovník, v němž podal po prvé klíč k luštění písma a kde identifikoval 553 „mykénských“ slov s řeckými. Koncem r. 1952 dokončuje pak s klasickým filologem *J. Chadwickem*, který mu posledního půl roku pomáhal při identifikaci jazyka nápisů s řečtinou, stěžejní práci o rozluštění lin. písma B, studii „*Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives*“.³⁴

Objektivní podmínky pro rozluštění lin. písma B nebyly ani pro *Ventrise* příliš příznivé, třebaš měl již po ruce více materiálu než jeho předchůdci. Jazyk i písmo bylo neznámé, ani bilinguálních dokladů nebylo. Jen jisté záchytné body, tehdy již s určitostí zjištěné, dávaly možnost nalézt východisko pro další postup: 1° Nalezené tabulky mají ráz seznamů. 2° Některé znaky měly funkci ideogramů³⁵ a precisovaly symbolicky význam předcházejícího textu, snad pro ty, kteří neznali číst. 3° Zlomkové části měrných jednotek i počet počítaných předmětů se označuje u ideogramů zvláštními značkami; počítání předmětů je založeno na desetinné, zlomky na šedesátinné soustavě. 4° Jednotlivá slova jsou z velké většiny v textu oddělována; písmo směřuje od leva do prava. 5° Písmo textů je slabičné, ne příliš odlišné od lin. písma A, avšak různá frekvence týchž znaků v obou písmech — i některé jiné zjevy — naznačují, že jde o dva různé jazyky; rozličných fonetických znaků se podle *Bennetta* uznávalo 89³⁶ (vedle ideogramů). 6° Není podstatných rozdílů mezi nálezy v Knossu a na řecké pevnině.

Toto všechno maje na paměti, obrátil *V.* svou pozornost především k textům, jejichž obecný smysl mu byl celkem jasný již ze souvislosti. Tento materiál pak analysoval, nepřihlížeje vůbec k fonetické hodnotě znaků, roztřídil jednotlivé výrazy podle jistých významových kritérií (jména místní, vlastní jména mužů a žen, názvy mužských a ženských povolání, ostatní výrazy) a snažil se určovat podle předpokládaných souvislostí rozličné gramatické vztahy mezi jednotlivými „slovy“ (rody, čísla, pády). Tím se nakonec stalo, že *Ventris*, jak to vhodně charakterisuje *Chantraine*, „stanovil gramatiku textů před jejich interpretací“.³⁷

Přitom mu mnoho pomohly i bohaté kombinační zkušenosti z dešifrování kódů. Bylo již řečeno při výkladu o *Koberové*, že se v textu lin. písma B objevují často slova, která jsou mezi sebou ve své první části zcela identická, jež se však odlišují od sebe svým posledním znakem. To dalo již dříve vznik oprávněnému přesvědčení, že jde o jazyk flexivní, a nyní to otevřelo cestu dalším možnostem. Uvážilo se, že ve flexivním jazyce typu nám běžného začíná většina přípon samohláskou, kdežto předcházející souhláska patří ještě ke kmeni (*bonus, boni...*), a toto zjištění se aplikovalo, snad poněkud apriorně, na jazyk lineárního písma B. Jestliže pak našel luštitel vhodnou dvojici slov, která se od sebe lišila pouze posledním znakem, byla, zvláště šlo-li o slovo dlouhé, i značná naděje, že ony rozdílné znaky na konci obou slov budou obsahovat stejnou souhlásku. A naopak, jestliže na nápisích stálo vedle sebe více různých slov, o nichž se dalo předpokládat, že všechna vyjadřují tyž gramatický vztah, byla aspoň jakási pravděpodobnost, že se v posledních znacích, jakkoli od sebe odlišných, tají stejná samohláska (ovšem v takovém případě nutno počítat i s tím, že stejné gramatické formy mohou mít u různých kmenových typů různé přípony).

Tímto způsobem začal *Ventris* sestavovat svou „slabičnou mřížku“, jejíž svislé sloupce zahrnovaly kombinace různých konsonantů se stejnými vokály, vodorovné pak stejné souhlásky s různými samohláskami. I statistický rozbor textů pomáhal mřížku doplňovat. Zjišťovalo se, zda ten či onen znak je častý, průměrně častý nebo řídký, i zda se vyskytuje převážně na začátku nebo na konci slova. Zjišťovalo se také, zda se dvojice nějakých znaků neobjevuje často společně, anebo naopak zda se některé znaky vůbec v postavení vedle sebe nevylučují. Tyto statistické údaje se pak srovnávaly se zjevy, typickými pro známé jazyky, a z tohoto srovnávání vyšlo mimo jiné i zjištění, že téměř ve všech jazycích, psaných slabičným písmem patří znaky pro samostatné vokály, t. j. pro vokály, které se

nikterak neopírají o předcházející konsonanty (*a-, e-, i-, o-, u-*), k nejčastějším počátečním znakům. A protože současně bývají takové samostatně stojící samohlásky poměrně zřídka zastoupeny uvnitř slov, bylo možno brzy — na základě statistického šetření — oddělit několik znaků, na začátku slov častých, ale uprostřed řídkých, a prohlásit je — aspoň s určitou dávkou pravděpodobnosti — za znaky samostatně stojících vokálů.

Kombinací všech těchto dílčích úvah se postupně docházelo aspoň k relativní identifikaci stále většího počtu znaků. Zvláště rychlý spád však luštění dostalo, když *Ventris* změnil své dosavadní přesvědčení o neindoevropském charakteru jazyka, a věda už velmi mnoho o jeho gramatických vztazích, začal společně s *Chadwickem* vkládat zkusmo do textů řecká slova. A pokus se podařil. V rovnicích zaujala pevné místo maskulina na *-e-u* (řec. εὐς), značící různé druhy mužských zaměstnání; zkusmá identifikace dvou jistých dvojznakových skupin s řec. πατήρ — „otec“, μάτηρ — „matka“, provedená podle předpokládaného smyslu textu, dala znak pro *-te-*, a otevřela cestu k interpretaci slabičných serií začínajících na *p-* a *m-*; podobně pomohla k určení dalších znaků i zmíněná již formulka pro souhrn.

Tímto způsobem se *Ventrisovi* podařilo stanovit z celkového počtu 88 znaků, jím uznávaných, fonetickou transkripci pro plných 65; přitom jen u sedmi z nich považuje autor svou transkripci za ne dosti zaručenou. Ale jak se hned s počátku ukázalo, hodil se grafický systém lin. písma B jen velmi málo k zachycování řeckého jazyka a leckdy značně deformoval řecká slova. Byl proto proveden důkladný rozbor všech doposud interpretovaných textů, srovnány slabičné přepisy s předpokládanými řeckými formami, a výsledkem této práce je deset „orthografických“ pravidel, uveřejněných *Ventrisem* a *Chadwickem* taktéž v citovaném článku v *JHS*:³⁸ 1° Lin. písmo B rozeznává pět vokálů (*a e i o u*), a neoznačuje u nich délku. 2° Druhá složka *u-ových* diftongů se označuje (*re-u-ko* = λευκός — „bílý“). 3° Druhá složka *i-ových* diftongů se neznačí (*po-me* = ποιμήν — „pastýř“), pokud nenásleduje jiná samohláska (*i-je-re-ja* = ἱερεῖα — „kněžka“); toto pravidlo neplatí pro počáteční [*ai*], které se označuje zvláštním znakem (*ai-ti-jo-go* = Αἰθίοψ — *vlastní jméno*). Kde následuje na konci slova znak pro „*i*“ po předcházejícím *-a* nebo *-o*, tu jde pravděpodobně o dativ, odpovídající attickému *-οις, -αις*. 4° Následuje-li v řeckém slově samohláska po předchozím [*i*], resp. [*u*], vyznačuje se v lin. písmu B *polosamohláskové* [*j-*], resp. [*w-*] (*i-ja-te* = ἰατήρ — „lékař“, *e-u-wa-ko-ro* = Εὐαγγερός). 5° V lin. písmu B se rozlišuje pět slabičných serií *explosivních*: *p-*; *t-*, *d-* (jen u dentál se rozlišuje znělost a neznělost); *k-*; *q-* (serie labiovelární, srov. *qi-ri-ja-to* = πρίατο — „koupil“, ale i *i-go* = ἵππος < **k'w-* — „kůň“); dále tři *serie sonantní*: *m-*, *n-*; *r-* (jen jedna serie znaků pro obě likvidy, srov. *pu-ro* = Πύλος); mimoto *serie spiranty* *s-* a zvláštní, snad neúplná *serie souhlásky* blíže nedefinovatelné, ale konvenčně označované jako *z-*. *Geminace* se nikdy neznačí. 6° *Přídech* není značen (*i-go* = ἵππος); není ani znaků pro *aspiráty* (*ka-ke-u* = χαλακός — „kovář“). Attickému ξ a ψ (= *ps i **k's*) odpovídají na začátku a uprostřed slova dvojice znaků *ka-sa-*, *ke-se-* atd., *pa-sa*, *pe-se-* atp.; na konci slova se však značí jen první, t. j. *explosivní* složka, a to s vokálem předchozí slabiky (*wa-na-ka* = ἄναξ — „pán, vládce“). 7° *Sonanta* a *spiranty* se neznačí na konci slova ani uprostřed před jinou souhláskou (*ka-ke-u*; *i-jo-te* = ἰόντες — „jduce“); často se též vynechává *likvida* ve skupině [*rw*] (*ko-wo* = κόρφος — „jinoch“). 8° Totéž platí o [*s*] i [*w*], stojí-li na začátku slova před jinou souhláskou (*pe-ma* = σπέρμα — „sémě“). 9° Skupina [*nw*] se píše jako *nu-w-* (*ke-se-nu-wi-ja* = ξένφια — „pohostinný“ [pl. neutra]). 10° Skupiny

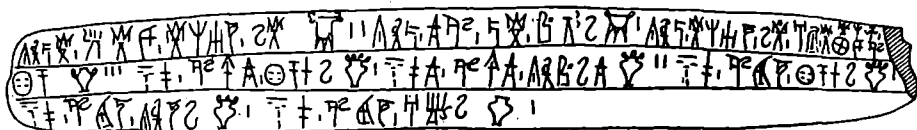
explosiva + souhláska jsou zachycovány jako dvě slabiky; vokální zbarvení prvního znaku určuje skutečně vyslovovaná samohláska, následující za druhou souhláskou skupiny (*ku-ru-so = χρυσός* — „zlato“). Ale toto pravidlo je často narušováno analogií (*wa-na-ka-te-ro = Φανάκτερος* — „královský(?)“).

Mimo to označoval — podle *Ventrisova* zjištění v *JHS* — jeden zvláštní znak hláskovou skupinu [pte], a v několika případech jiných byly zjištěny pro jisté slabičné hodnoty současně dvě, nebo více různých grafických variant.³⁹

Leckterá z *Ventrisových* pravidel byla časem podrobena kritice, a to zčásti kritice oprávněné, jako celek však dovedla tato pravidla vystihnout aspoň zhruba ony těžkosti, s nimiž se setkávali ti, kteří měli přepisovat před půlčtvrtým tisícem let řecká slova znaky lin. písma B. Tak zvláště nestačilo toto písmo ani zdaleka na bohatost řeckých diftongických i vokalických forem, jak se s nimi setkáváme především v ohýbacích koncovkách. Na př. transkripce *do-e-ro* (t. j. * *δέελος* „*sluha, otrok*“) může odpovídat pozdějšímu attickému *δοῦλος*, ale i tvarům *δοῦλω*, *-ov*, *-ω*, *-oi*, *-ow*, *-ous*; a i kdybychom přímo z textu poznali, že jde o akusativ, nelze říci, jak se tento akusativ přesně vyslovoval, zda ještě jako [ons], či už [ōs], [ōs], [ōs], nebo dokonce jako aiolské akusativní [ois]. Podobně i první slabiku výrazu, přepisovaného jako *po-me* a vykládaného obvykle jako řec. *ποιμήν*, je možno — aspoň teoreticky — vyložit ve shodě s *Ventrisovými* pravidly celkem 56 různými způsoby.

Ale přes tyto potíže s orthografií, které vrhají vážný stín pochybností na výsledky, jichž oba angličtí učenci dosáhli, je nutno považovat jejich pokus o rozluštění za úspěšný. Neboť málokdy v dějinách byla interpretace dosud neznámého písma tak brzy potvrzena šťastnou náhodou, jako se to stalo právě v tomto případě. *Carl W. Blegen*, archeolog, který proslul svými výzkumy v Pylu, uveřejnil v roce 1953, tedy teprve v době, kdy byl již článek z *JHS* v tisku; jednu z tabulek, kterou sám nalezl minulého roku v Pylu (Pylos Tn 641).⁴⁰ Tento dokument dává při použití *Ventrisova* klíče tak uspokojivý smysl, jaký by nebylo možno v žádném případě předpokládat, kdyby byla některá ze základních premis celého rozluštění nesprávná.

Památka patří k typu tabulek velmi dlouhých a úzkých (viz přílohu A). Na třech řádcích, naznačených rydlem, je celkem devět inventárních položek, a každá z nich je zakončena ideogramem, symbolem předmětu, jehož fonetické vyjádření je obsaženo v předchozím textu položky. Přitom je především pozoruhodné, do jaké míry se shoduje ideografické označení počtu předmětů s fonetickým vyjádřením singulární, duální nebo plurální formy. V textu první položky (viz A1) čte *Ventris* první čtyři znaky jako *ti-ri-po-de* (= duál *τρίποδε*), a skutečně za doprovodným textem *ai-ke-u ke-re-si-jo we-ke* (= *Αἰγέως Κρήσιος Φέγει*)⁴¹ následuje obrázek trojnožky s dvěma svislými čarami; proti tomu první slovo druhé položky zní v přepisu *ti-ri-po* (= sg. *τρίπος, τρίπους*), a na konci je vyobrazena trojnožka s jednou svislou čarou (A2) — podobně začíná i třetí položka, ale její ideogram se nezachoval. Z položky čtvrté, která je nejvíce porušena, zůstal zase naopak pouze ideogram (dvojchá nádoba s třemi čarami) a dva předcházející fonetické znaky, nemající bezprostřední vztah k ideogramu. Určité potíže působí i text páté položky (A5). Čteme tu *di-pa me-zo-e qe-to-ro-ve*; následuje ideogram čtyřruché nádoby s jednou čarou. Počet uch sice souhlasí s předcházejícím textem, ale jediná svislá čárka, doprovázející ideogram, se shoduje pouze se singulárním *di-pa*, nikoli s duálním *me-zo-e*. Má se za to, že tu jde o chybu písaře, vzniklou pod vlivem náležitěho *me-zo-e* z položky šesté, a text se převádí jako *διπας*⁴² *μέζον* *κ*ετροῦ* *φες*⁴³ — „*nádoba větší čtyřruchá*“. Nejsil-

Tabulka Pylos 641.

A1

A5

TI-RI-PO-DE AI-KE-U KE-RE-SI-JO WE-KE
 τρίποδες Αἰγέως Κρήσιος Ἔχει
 dvě trojnožky Aigeus krétský přináší

DI-PA ME-ZO-E QE-TO-RO-WE
 δίπακ μέζος (?) κῶτερῶνες
 nádoba větší čtyřluchá

A2

A6

TI-RI-PO E-ME PO-DE O-WO-WE
 τρίπος ἔμει ποδελ οὐ ἔλθει (?)
 trojnožka; na jednu nohu není v dobrém stavu

DI-PA-E ME-ZO-E TI-RI-O-WE-E
 δίπακ μέζος τρίῶνες
 dvě nádoby větší trojuché

A7

DI-PA ME-WI-JO QE-TO-RO-WE
 δίπακ μέλιον κῶτερῶνες
 nádoba menší čtyřluchá

A8

DI-PA ME-WI-JO TI-RI-JO-WE
 δίπακ μέλιον τρίῶνες
 nádoba menší trojuchá

A9

DI-PA ME-WI-JO A-NO-WE
 δίπακ μέλιον ἀνώνες
 nádoba menší bezuchá

Pozn.: Lineární znaky v jednotlivých detailních položkách (A1—A9) jsou v zásadě upraveny podle grafických schémat uvedených v příloze B; pouze pro slabiku *DI* bylo užito zvláštní grafické modifikace znaku 17, doložené přímo na citované tabulce. Faksimile celé památky je zobrazeno nahoře.

PŘÍLOHA B

Znaky lineárního písma B se slabičnými hodnotami

I	II	III	IV
1 1 ₁₄₉ 𐀀 DA	1 25 ₃₀ 𐀁 A ₂	1 49 ₁ 𐀂 MI	1 73 ₈₂ 𐀃 ZE
2 2 ₃₅₂ 𐀄 RO	2 26 ₁₀₃ 𐀅 RU	2 50 ₅₂ 𐀆 PU	2 74 ₃₀ 𐀇 WE
3 3 ₁₅₂ 𐀈 PA	3 27 ₂₆₄ 𐀉 RE	3 51 ₄₉ 𐀊 DA ₂	3 75 ₂₂₁ 𐀋 RA ₂
4 4 ₃₀₄ 𐀌 TE	4 28 ₁₈₃ 𐀍 I	4 52 ₂₀₈ 𐀎 NO	4 76 ₂₄ 𐀏 KA
5 5 ₃₂₁ 𐀐 TO	5 29 ₂₆ 𐀑 PU ₂	5 53 ₂₄₄ 𐀒 RI	5 77 ₂₃₄ 𐀓 QE
6 6 ₁₆₃ 𐀔 NA	6 30 ₁₀₄ 𐀕 NI	6 54 ₁₇₄ 𐀖 WA	6 78 ₁₂₀ 𐀗 Z-
7 7 ₁₇₂ 𐀘 DI	7 31 ₁₁₄ 𐀙 SA	7 55 ₆₀ 𐀚 NU	7 79 ₃ 𐀛 MA
8 8 ₄₀₄ 𐀜 A	8 32 ₉₃ 𐀝 GO	8 56 ₂₈ 𐀞 PA ₃	8 80 ₁₄₃ 𐀟 KU
9 9 ₅₃ 𐀠 SE	9 33 ₄ 𐀡 RA ₃	9 57 ₃₃₇ 𐀢 JA	9 81 ₉₉ 𐀣 -A
10 10 ₂₇₂ 𐀤 U	10 34 ₈ 𐀥 AI ₂	10 58 ₄₁ 𐀦 SU	10 82 ₈ 𐀧 TA
11 11 ₁₅₆ 𐀨 PO	11 35 ₆ 𐀩 AI ₂	11 59 ₃₆₇ 𐀪 RA	11 83 ₈ 𐀫 O
12 12 ₁₂₄ 𐀬 SO	12 36 ₄₄₁ 𐀭 JO	12 60 ₃₁₇ 𐀮 PTE	12 84 ₄ 𐀯 PI
13 13 ₁₅₁ 𐀰 ME	13 37 ₁₆₁ 𐀱 TI	13 61 ₂₅₀ 𐀲 WI	13 85 ₈ 𐀳 SI
14 14 ₇₉ 𐀴 DO	14 38 ₃₂₄ 𐀵 AE	14 62 ₈ 𐀶 WO	14 86 ₄ 𐀷 AI
15 15 ₈₃ 𐀸 MO	15 39 ₁₆₄ 𐀹 PI	15 63 ₂ 𐀺 KE	15 87 ₄ 𐀻 DE
16 16 ₇₀ 𐀼 PA ₂	16 40 ₁₃₁ 𐀽 WI	16 64 ₂ 𐀾 TU	16 88 ₁ 𐀿 = 33
17 17 ₂₆ 𐀿 ZA	17 41 ₁₇₄ 𐀽 SI	17 65 ₄₄ 𐀿 KE	
18 18 ₃ 𐀻	18 42 ₂₃₂ 𐀿 WO	18 66 ₇ 𐀿 TA ₂	
19 19 ₁ 𐀻	19 43 ₃₃ 𐀿 AI	19 67 ₁₃₈ 𐀿 KI	
20 20 ₄₇ 𐀿 ZO	20 44 ₂₄₃ 𐀿 KE	20 68 ₁₄ 𐀿 RO ₂	
21 21 ₂₆ 𐀿 QI	21 45 ₁₁₉ 𐀿 DE	21 69 ₇₆ 𐀿 TU	
22 22 ₉ 𐀿	22 46 ₄₀ 𐀿 JE	22 70 ₂₃₂ 𐀿 KO	
23 23 ₄₄ 𐀿 MU	23 47 ₂ 𐀿	23 71 ₄ 𐀿 NEXO	
24 24 ₁₃₀ 𐀿 NE	24 48 ₇ 𐀿 NVA	24 72 ₁₁₈ 𐀿 PE	

I. sloupec — číslování podle *Bennettova Indexu*, str. 1; II. — totéž podle *Furumarka, Eranos* 51 (1953), 112; III. — poměrná frekvence jednotlivých znaků v setinách procenta podle *Ktistopula, Πλάτων V* 1 (1953), 170; IV. — grafická podoba znaků; V. — slabičné hodnoty podle *Ventrise, Bulletin* 10a.

nějším argumentem pro správnost *Ventrisova* rozluštění jsou však poslední čtyři položky: 6° *di-pa-e me-ze-ti-ri-o-we-e* = $\delta\iota\pi\alpha\varsigma \mu\acute{\epsilon}\zeta\omicron\epsilon^{44} \tau\rho\acute{\omega}\phi\epsilon\epsilon$ — „dvě nádoby větší trojuché“ s obrazem trojuché nádoby a s dvěma čárkami (A6); 7° *di-pa me-wi-jo ge-to-ro-we* = $\delta\iota\pi\alpha\varsigma \mu\acute{\epsilon}\phi\iota\omicron\nu \kappa^w\epsilon\rho\acute{\omega}\phi\epsilon\varsigma$ — „nádoba menší čtyřuchá“, a následuje čtyřuchá nádoba s jednou čárkou (A7); 8° *di-pa me-wi-jo ti-ri-jo-we* = $\delta\iota\pi\alpha\varsigma \mu\acute{\epsilon}\phi\iota\omicron\nu \tau\rho\acute{\omega}\phi\epsilon\varsigma$ — „nádoba menší trojuchá“, a trojuchá nádoba s jednou čárkou (A8); 9° *di-pa me-wi-jo a-no-we* = $\delta\iota\pi\alpha\varsigma \mu\acute{\epsilon}\phi\iota\omicron\nu \acute{\alpha}\nu\omega\phi\epsilon\varsigma$ — „nádoba menší bezuchá“ s ideogramem bezuché nádoby a s jednou čárkou (A9).

Nálezem této tabulky byla tedy prokázána správnost rozluštění lin. písma B, avšak vlastní filologická práce se teprve začala. Především bylo potřeba rozluštit znaky, pro něž neurčili *V.* a *Ch.* v *JHS* žádnou slabičnou hodnotu. Proti tamním 58 nepochybným a 7 nejistým transkripcím figuruje v dalším *Ventrisově* seznamu — ještě z r. 1953 — už 62 znaků jistých a 6 s hodnotou nezaručenou.⁴⁶ Přibližně v téže době čte *A. Furumark* s jistotou 63 a s pochybnostmi 9 znaků,⁴⁷ a konečně opět *Ventris* — pokud je mi známo — ve svém posledním seznamu uvádí u 70 znaků svou transkripci jako zaručenou, za nejistou považuje hodnotu dvou znaků, u tří znaků interpretuje jen jednu složku, vokalicou nebo konsonantickou, a dvanáct jich nepřepisuje vůbec⁴⁸ (viz přílohu B).

Mezi interpretacemi *Ventrisovými* a *Furumarkovými* panuje celkem shoda.⁴⁹ *Furumark* však *Ventrise* správně upozornil již v r. 1953 na to, že znak III 10, který byl v *JHS* nesprávně určen jako qo_2 , má náležité čtení *su*.⁵⁰ Tato oprava se dnes přijímá obecně a pomohla mimo jiné odlišit od sebe výrazy *su-go-ta-o* a *go-go-ta-o* ($\sigma\upsilon\beta\acute{o}\tau\alpha\omicron$ — „pastýře vepřů“ (gen. sg.) a $\beta\omicron\upsilon\beta\acute{o}\tau\alpha\omicron$ — „pastýře skotu“). Z ostatních badatelů pak pomáhali určovat fonetickou hodnotu znaků lin. písma B mimo jiné L. R. Palmer,⁵¹ H. Mühlestein,⁵² G. P. Carratelli, P. Meriggi,⁵³ S. J. Lur’je,⁵⁴ M. Lejeune,⁵⁵ zejména pak V. Georgijev.⁵⁶ Někteří z těchto badatelů, jmenovitě Palmer, Georgijev a Lur’je, měli také jisté připomínky k *Ventrisovým* orthografickým pravidlům.

Palmerovy námitky se týkají pouze některých detailních otázek.⁵⁷ Proti tomu se *Georgijevova* kritika dotýká existence těchto pravidel jako celku. Tento badatel vyslovil sice souhlas se základní thésí *Ventrisových* vývodů o řeckém charakteru jazyka, psaného lineárním písmem B, ale vyjádřil zároveň mínění, že některé zjevy, které *Ventris* přičítá na vrub grafice, mají ráz po výtce jazykový.⁵⁸ Tak se na př. výraz, přepisovaný v lin. písmu B jako *pa-ka-na* a srovnávaný od *Ventrise* i *Georgijeva* s homérským $\phi\acute{\alpha}\sigma\gamma\alpha\upsilon\alpha$ — „meče“, vyslovoval podle *V.* v Knossu patnáctého století před n. l. v podstatě stejně jako v Řecku století pátého, a jen pro nevhodnost lin. písma B k zachycování řeckého jazyka se stalo, že je toto slovo v lineárním přepise tak zdeformováno. Proti tomu *Georgijev* předpokládal již přímo pro jazyk Řeků, žijících tehdy v Knossu, zvláštní asimilaci staršího *-sg-* v *-gg-* a žádal vyslovovat tento výraz bez sykavky, odmítaje přitom *Ventrisovo* pravidlo o vynechávání sykavky před následující souhláskou.⁵⁹ Podobně uznával *G.* pro jazyk krétsko-mykénských nápisů i asimilaci *st>tt* a *pt>tt*,⁶⁰ a odkazoval přitom na podobné zjevy v pozdějších řeckých dialektech. Ani chybějící *-s*, *-r*, *-n* na konci slova nevysvětloval zvláštní grafikou písma, ale domněnkou, že se tyto hlásky v jazyce, psaném lin. písmem B, už vůbec nevyslovovaly.

Tyto *Georgijevovy* vývody by mohly ovšem mít dalekosáhlé důsledky, kdyby se ukázaly správnými. Znamenaly by především, že jazyk těchto nápisů byl už v 15. stol. před n. l. velmi značně změněn hláskoslovnými změnami, jimž podobné se projevují až v řečtině daleko pozdější, a to ještě značně sporadicky. A znamenalo by to zároveň, že se v krétsko-mykénských archívech objevuje zvláštní,

dosud neznámý řecký dialekt, který nemá v klasické době pokračování.⁶¹ Ale jak se zdá, *G.* asi odmítal *Ventrisova* pravidla neprávem. Je známo, že písmo často obráží fonetickou stavbu řeči jen velmi nedokonale a v lin. písmu B to zřejmě platilo pro jeho cizí původ dvojnásob. Taktéž neprávem směšoval asi *G.* i *Ventrisovu* serii znělých dentál se serií dentál neznělých, stejně jako zase naopak bez dostatečného důvodu odděloval zvláštní serii *l*-ovou od serie *r*-ové. Z nejnovější *Georgijevovy* práce, *Slovníku krétsko-mykénských nápisů*, je pak zřejmo, že se dnes již jeho autor v transkripci jednotlivých znaků s *Ventrisem* téměř úplně shodl a že nyní i on v zásadě přijímá pravidla z *JHS*. Dokonce jim dal sám v několika případech přesnější formulaci a připojil příklady z nově interpretovaných textů.⁶² Pokud se u některých znaků liší jeho transkripce od *Ventrisovy*, pak jde často pouze o pokus lépe a historičtěji zformulovat některá již uznávaná čtení (I16 — *V pa*₂; *G qa* > *pá*; I20 — *V zo*: *G zo* / *k'o, k'a?*;⁶³ IV 2 — *V ze*: *G ze* / *k'e*;⁶³ IV 10 — *F ku*₂; *G qu* > *kú*). Proti tomu setrvává *G.* dodnes na svém starším stanovisku o identitě jazyků obou krétských lineárních písem a o řeckém charakteru aspoň nápisů z Hagia Triada (lineární písmo A).⁶⁴ Avšak i kdyby se tato domněnka nepotvrdila, zůstane vždy *Georgijevovou* zásluhou, že u lin. písma B dovedl již před jeho úplným rozluštěním po prvé vědecky zdůvodnit úzký vztah jazyka jím zapsaného k řečtině.

Výhrady proti některým *Ventrisovým* orthografickým pravidlům vyslovil též *S. J. Lur'je*. I on soudí, že nepsání sonant a sykavky na některých místech ve slově je zjev, vycházející přímo ze samotné jazykové skutečnosti, a nikoli pouhé orthografické pravidlo. Stejně i směšování *l*- a *r*- je podle něho nutno přičíst na vrub slabé výslovnosti těchto hlásek. V obou případech tu *L.* uznává vliv předřeckého jazyka a dokládá — podobně jako *Georgijev* — své vývody nářečnickými paralelami z pozdějších dob. Ovšem tyto otázky jsou toho druhu, že se asi stěží podaří za dnešní nepatrné znalosti předřeckých jazyků rozhodnout, kde tu končí oblast jevů jazykových a kde začíná orthografické pravidlo. I *L.* se snaží o přesnější linguistické zhodnocení některých *Ventrisových* čtení. Tak se podle jeho mínění vyslovovala v jazyce lin. písma B serie *da, de*... spíše jako *za, ze*... (autor přitom poukazuje na nářeční dublety j. *δάπεδον, ζάπεδον*); pro *Ventrisovy* hodnoty *zo, ze* nalézá pak zatím dosti málo přesvědčivý přepis *co, ce*. Ovšem serii t. zv. znělé dentály bude nutno věnovat i nadále značnou pozornost. Její uznávání značně narušuje orthografickou symetrii lin. písma B, a v této souvislosti je *Lur'jův* výklad — pokud je mi známo — dosud jediným vážnějším pokusem o řešení této otázky. V jeho práci jsou i jiné cenné kritické postřehy, svědčící o autorově skutečně linguistickém přístupu k věci, v zásadě však *L.* považuje *Ventrisovo* rozluštění za správné.⁶⁵

Obecně je možno říci, že se při interpretaci nových znaků zvyšuje u všech jmenovaných badatelů především počet grafických variant některých už známých slabičných hodnot. Otázka těchto variant nebyla dosud uspokojivě vyřešena. Není sice nemožné, že se v některých dubletách skrývají rozmanité kvalitativní (a snad i kvantitativní?) rozdíly řeckých samohlásek⁶⁶ i souhlásek⁶⁷ — ani by nebyla nemožná domněnka, že dokonce trojnásobné varianty⁶⁸ vznikají právě tam, kde se u jedné slabiky (na př. u *pa*) setkaly současně rozdíly v kvalitě samohlásky i v kvalitě souhlásky; avšak zdá se, že bude přece jen asi správnější považovat většinu takových variant za pouhý grafický odraz odlišných hláskových poměrů, které panovaly v jazyce, psaném lin. písmem A. Vždyť tento neindoevropský jazyk, neznající na př. u souhlásek znělostní protiklad, mohl mít naopak — jak u souhlásek, tak i u samohlásek — rozvinutý zcela jiné opošíční.

vztahy, než které se uplatňují v staré řečtině, a při revisi lin. písma A pro účely řeckého jazyka mohla tak leckde nastat nejistota, jakého znaku použít pro tu nebo onu skupinu řeckých hlásek. Odtud byl pak jistě již jen krok k převzetí dvou nebo více znaků pro jednu a touž slabičnou hodnotu. Tento zjev není ovšem výjimečný při přejímání cizích písem; samotní Řekové převzali z foinické abecedy o několik století později — bez nějaké zjevné fonetické potřeby — jak písmeno *šadē* tak i *sin* [šin] ke grafickému zachycení své jediné sykavky [s].

Konečně potřebují zvláštního vysvětlení i případy, kdy má některý lineární znak hodnotu většího počtu hlásek než obvyklých dvou; tak se to má na př. se zmíněným už *Ventrisovým -pte-*.⁶⁹ Pro tuto hláskovou skupinu, v řečtině dosti častou, byl asi vzat z inventáře lin. písma A znak, jehož konsonantická složka byla v onom předřeckém jazyce stejně jednotná jako konsonantické složky u všech ostatních znaků. Ale je přitom pravděpodobné, že fonetická hodnota této zvláštní souhlásky byla tak blízká řeckému *-pt-*, že bylo možno převzít tento znak zcela bez nebezpečí jakéhokoli omylu, aniž bylo nutno řecké *-pte-* nepohodlně rozkládat na *pe-te*.

Jakkoli tyto grafické zvláštnosti zatemňují vzájemný vztah lin. písma B a jazyka, jenž se pod ním skrývá, přece jen neponechávají dostatek místa pochybnostem, že by jazyk, psaný tímto písmem, nebyl řečtina. Především je řecký slovník těchto náleží (v *Georgijevově Slovníku* je obsaženo už na 2000 doposud interpretovaných skupin znaků); řecké rysy však vykazuje i tvoření slov (zvl. srv. suffix *-e-u* = εὐς), a také flexe, třebaš ta je méně prozkoumaná, zejména u sloves. Ale i tu bylo již možno interpretovat výrazy, j. *e-ko-si* = ἔχονσι — „mají“, *e-ke-e* = ἔχεν — „míti“, *e-ko-te* = ἔχοντες — „majíce“ (partic. na *-ont-*), *de-do-me-na* = δεδομένᾱ — „daná, darovaná“ (partic. na *-meno-*), *de-ka-sa-to* = δέξατο — „přijal“ (sigmat. aor. med. bez augmentu), *wi-de* = *Fide* — „spatřil“ (silný aorist), *do-ke* = δῶκε — „dal“ (rozšíření kořene *dō-* o souhlásku *-k-* v sg. aor.). Ve jmenné flexi ukazuje pak na řečtinu především genitivní koncovka *-o-jo* u *o*-kmenů (*di-wo-nu-so-jo* = Διωνύσοιο — „Dionysa“)⁷⁰ i celá paradigmata substantiv, jak je sestavili V. a Ch. v *JHS*.⁷¹ Také mnohé zjevy hláskoslovné svědčí celkem jasně pro řečtinu, j. skupina *-kt-* proti *-ks-* v jiných ide. jazycích (*te-ko-to-ne* = τέκτονες — „tesáři“, prothetický vokál) *e-ru-ta-ra-pi* = ἐρυθράφι — instrumentál od ἐρυθρός „rudý“, existence pouze neznělých aspirát (*e-re-u-te-ro* = ἐλεύθερος — „svobodný“, nikoli *e-re-u-de-ro*, jak by bylo bývalo nutno přepisovat, kdyby si byl jazyk lin. písma B uchoval znělé aspiráty), ztráta *s* na počátku slova (*e-ge-ta* = ἐπέται — „přivodci, členové družiny?/!“) a mezi samohláskami (*e-e-si* = ἔενσι < *esenti — „jsou“); tento poslední příklad současně ukazuje, že je nutno posunout nedorskou změnu *ti* > *si* před století patnácté.

Ale jazyk lin. písma B obsahuje vedle těchto prvků typicky řeckých i mnohé starobylé indoevropské rysy. Sem lze zařadit výskyt labiovelár — doložený aspoň před *-e*, *-i*, *-o*, důslednou výslovnost [w],⁷² příponu *-φ-* ve významu instrumentálním, komitativním i lokativním (*e-ru-ta-ra-pi*), dat. sg. na *-ei*⁷³ (*di-we* = Διεί — „Diovi“; srov. kypr. Διΐφιλος), chybějící augment (*de-ka-sa-to*), *s*-kmenové komparativy typu *me-zo-e* = μέζοε(s) < *megjose(s) (mask. a fem. du. nebo pl.⁷⁴ od μέζων — „větší“), *s*-kmenová participia perfekta typu *a-ra-ru-wo-a* = ἀράρῳα < *arārwosa (neutr. pl. od ἀράρῳς — „pevně spojený, pevný“).

Skrýval se tedy pod slabičnými znaky lin. písma B starobylý řecký dialekt, z něhož leccos — i když ne zdaleka všechno — připomíná řeč homérských básní (*-oio*, *-φ-*; srov. i gen. sg. *-āo* u muž. ā-kmenů a mnoho ze slovní zásoby); ale ukázalo se zároveň, že jej činí mnohé jazykové rysy zvláště blízkým i nářeční

skupině arkado-kyperské⁷⁵ (ἀπό místo ἀπό — „od“, παρό za παρά — „od, u, při“, εὔχεται místo εὔχεται — „modlí se“ [3. sg. praes. med.]). A proto jej také V. a Čh. v *JHS* označili za předchůdce arkadštiny, kyperštiny i nářečí aiolských a nazvali „starou achajštinou“.⁷⁶

Názor o úzkých vztazích mezi jazykem krétsko-mykénských nápisů a arkado-kyperštinou zastávají dnes celkem všichni badatelé, liší se od sebe jen v tom, zda spojují tuto starobylou skupinu, a tudíž i onu „starou achajštinu“ s Aioly⁷⁷ či s Iony.⁷⁸ Dnes snad není ještě vhodná doba k tomu, aby bylo možno tento rozpor mezi odborníky s konečnou platností vyřešit; na to jsou zatím krétsko-mykénské texty jen velmi nedostatečně interpretovány. Poměrně jistým se však zdá aspoň to, že šlo o jazyk řeckého lidu, který někdy po roce 1500 vnikl na Krétu a zmocnil se — ještě před posledním rozbořením tamního paláce — vlády v Knossu. Tehdy asi také vzniklo lin. písmo B a rozšířilo se brzy na řeckou pevninu.⁷⁹ Je otázka, zda sami mykénští vládcové znali číst a psát. Spíše se podobá pravdě, že byla znalost písma omezena jen na obchodníky a hospodářské úředníky, a zvláště na písaře v královských archivech. Tím především je možno vysvětlit, proč ke konci 2. tisíciletí zmizelo tak náhle toto písmo z užívání. Znala je asi jen úzká skupina lidí, a když ty smetla vlna dorského stěhování ve XII. století, nebylo asi nikoho, kdo by ještě tímto písmem dovedl psát. Teprve po několika stoletích se Řekové začali učit, jak přizpůsobit svému jazyku písmo foinické.⁸⁰ Ale to již ležely hliněné tabulky, popsané lineárním písmem B, v ssutinách paláců a čekaly, aby mohly po třech tisících let vydat svědectví o zašlých dobách prvního pokusu řeckých kmenů zasáhnout do evropských dějin.

POZNÁMKY

¹ A. J. Evans, *Scripta Minoa* I, 1909; F. Chapouthier, *Les écritures minoennes du palais de Mallia*, *Etudes crétoises* II, 1930.

² Viz G. P. Carratelli, *Le iscrizioni preelleniche di Haghia Triada in Creta e della Grecia peninsulare*, *Monumenti Antichi* 40 (1945), col. 411—610.

³ J. F. Daniel, *American Journal of Archaeology* 45 (1941), 249—282.

⁴ M. Ventris—J. Chadwick, *Journal of Hellenic Studies* 73 (1953), 85.

⁵ Zvl. A. J. Evans, *The Palace of Minos at Knossos* IV 2, 1935, str. 666—871.

⁶ A. J. Evans—J. L. Myres, *Scripta Minoa* II, 1952.

⁷ *AJA* 43 (1939), 557—576; 57 (1953), 63; 58 (1954), 29—30; 59 (1955), 33. První část tabulek z Pylu (566 dokumentů z r. 1939) vydal E. L. Bennett Jr. v publikaci *The Pylos Tablets: a Preliminary Transcription*, 1951.

⁸ *Antiquity* 27 (1953), 84—86; *Archaeology* 6 (1953), 75—81; *JHS* 73 (1953), 131—132. Památky, nalezené r. 1952 v Mykénách, vydal Bennett v *Proceedings of the American Philological Society* 97 (1953), 422—470.

⁹ Viz zvl. citované publikace G. P. Carratelliho (pozn. 2) a A. J. Evanse (pozn. 5).

¹⁰ L. B. Brea, *Minos* 2 (1952), 5 n; J. Bérard, *Minos* 2 (1953), 65n. (cit. podle V. Georgijeva, *Угнетённые сословианье толкованія крито-микенских надписей*, 1954, str. 4).

¹¹ E. L. Bennett, Jr., *A Minoan Linear B Index*, 1953.

¹² *Scripta Minoa* I 39; srov. ještě i II 2.

¹³ *AJA* 49 (1945), 143—151; 50 (1946), 268—276; 52 (1948), 82—103, zvl. 101 n.

¹⁴ *AJA* 54 (1950), 204—222, zvl. 204.

¹⁵ *JHS* 73 (1953), 84.

¹⁶ A. J. B. Wace, *Mycenae, an Archaeological History and Guide*, 1949, str. 117; srov. i *JHS* 73, l. c.

¹⁷ Srov. o tom zvláště souhrnnou kapitolu v práci J. E. Henleové, *A Study in Word Structure in Minoan Linear B*, 1953, str. 16—26.

¹⁸ *Revue hittite et asiatique* 8 (1948), 1—39; 11 (1951), 35—60.

- ¹⁹ *Orientalia* (Pontificium Institutum Biblicum, Roma) NS 20 (1951), 171—181.
- ²⁰ *AJA* 58 (1954), 77—129 (zvl. 77—99).
- ²¹ Srov. české POT, napsané latinkou, a ruské slovo pro „ústa“, v azbuce sice stejně napsané (POT), ale vyslovované jako [rot].
- ²² *G. přijímá i některé zásady metody analytické a akrofonické (Problémy minojského jazyka*, 1953, str. 125 n.; *Nynešneje sostojanie* II n.)
- ²³ *Les inscriptions crétoises*, 1949, str. 6nn.; *H.* se tu staví proti srovnávání krétských lineárních písem s kyperským písmem slabičným a hledá pro ně souvislosti především u písem „hieroglyfických“ Hetitů a Protoindů.
- ²⁴ *Problémy*, str. 143; srov. i 161.
- ²⁵ Na základě srovnání s nejnovějším *Ventrisovým* seznamem slabičných hodnot [*Bulletin of the Institute of Classical Studies of the Univ. of London* I (1954), 10].
- ²⁶ Číslice udávají pořadí znaku podle *Bennettova Indexu*, str. XXV.
- ²⁷ Na tomto místě lze mezi sebou srovnávat pouze transkripci z *JHS* 73, str. 86, a *Georgijevův* přepis v *Problémech* (str. 130—131; jediné tyto dvě studie stojí objektivně na stejné časové úrovni.
- ²⁸ *G.* do nedávna neuznával zvláštní znaky pro slabiky se znělou dentálou.
- ²⁹ Jsou uvedeny jen takové shody, kde se objevují u obou autorů buď zcela, nebo aspoň téměř úplně stejné samohlásky i souhlásky.
- ³⁰ *Archiv orientální* 17 (1949 = *Symbolae ... B. Hrozny I*), 386—398,
- ³¹ Z nejnovějších prací na př. *Zu den knossich-pylyischen Hohlmassen für Trockenes und Flüssiges*, *Societas Scientiarum Fennica, Comm. hum. litt.* XIX 2 (1953).
- ³² Srov. odkaz v pozn. 14; ale i *Minos* I (1951), 100—137 a j.
- ³³ Srov. *AJA* 44 (1940), 494—520; v r. 1949 vydal *V.* soukromým tiskem *Minoan A Syllabary Transcript Index* a v r. 1950 sborník *The Languages of the Minoan and Mycenaean civilization*, do něhož přispěli všichni významní badatelé, zabývající se krétským problémem.
- ³⁴ Srov. pozn. 4; vyšlo v září 1953.
- ³⁵ Srov. *Bennett, Index*, str. 10; *Furumark, Eranos* 51 (1953), 116; *Georgijev, Slovar' kritomikenských nadpisej*, 1955, str. 8—12.
- ³⁶ *Index*, str. XXV; avšak *V.* a *Ch.* v *JHS* 73, str. 85, počítají jen s 88 rozdílnými znaky.
- ³⁷ *Revue de Philologie* 29 (1955), 15.
- ³⁸ *JHS* 73, str. 91. Na studii upozornil u nás jako první *L. Zgusta* *AO* 22 (1954), 599; šrv. i zpráva *Z. Zlatušky* v *Listech filologických* 86 (1955), 188.
- ³⁹ V *JHS* $a-a_2$, $da-da_2$, $pa-pa_2$, $ra-ra_2$, $ta-ta_2$, $qa-qa_2$ (nesprávně), $ro-ro_2$, $zo-zo_2$, $nu-nu_2$.
- ⁴⁰ Srov. *C. W. Blegen, 'Αρχαιολογική Έφημερίς* (1953), 59—62 (= *Mélanges Oekonomos*, Société archéologique d'Athènes); *M. Ventris, Archaeology* 7 (1954), 15—21.
- ⁴¹ Srov. pamf. *Ἐφέτω*, stl. vahati, lat. veho.
- ⁴² Vysvětlení pro samohlásku [i] v $\delta\pi\alpha$; nebylo dosud podáno.
- ⁴³ Srov. *Theokritos* I 28.
- ⁴⁴ Nominativ duálu od s-kmenového komparativu.
- ⁴⁵ Podle *Chantraina*, o. c. 19, snad lépe $\mu\sigma\tau\epsilon\upsilon\omega$ (kořen **mei-*, rozšířený o *-u-*, j. v lat. *minuo*).
- ⁴⁶ *Antiquity* 27 (1953), 202.
- ⁴⁷ *Eranos* 51 (1953), 112.
- ⁴⁸ *Bulletin*, str. 10; zde počítá *V.* jen s prvními 87 *Bennettovými* znaky, a mimo to směšuje ještě navíc znaky II 10 a II 11 v jeden; počet uznávaných slabičných znaků vůbec u různých autorů kolísá.
- ⁴⁹ Rozdílů mezi *Furumarkem* v Eranu a *Ventrisem* v *Bulletinu* je celkem čtrnáct, z toho se ve dvou případech shodují *Furumarkovy* odlišné hodnoty se starším přepisem *Ventrisovým* z *JHS*; rozdíly jsou většinou velmi nepatrné, ve všech případech jde vůbec jen o znaky s malou frekvencí (0,1—2,6 promille).
- ⁵⁰ Srov. *Eranos* 51, str. 213; ale nezávisle na *F.* určili správnou hodnotu znaku i *L. R. Palmer, Gnomon* 26 (1954), 67, a *V. Georgijev, Nynešneje sostojanje* 33; srov. i 36 a 71.
- ⁵¹ *Gnomon* 26, str. 65—67; jde o čtyři nově určené znaky, jeden z nich nezávisle na *P.* interpretoval i *Furumark* (III 8), jiný *Furumark* a *Georgijev* (viz pozn. 50).
- ⁵² *Olympia in Pylos*, 1954, str. 15n.; jde o znak I 23, určený současně i *Chadwickem*.
- ⁵³ Oba určili nezávisle na sobě i na *Ventrisovi* hodnotu pro znak I 17, *Meriggi* sám pak doplnil ještě některé další hodnoty (I 18, IV 7, IV 13).
- ⁵⁴ *Vestník drevnej istoriji* 1955, sv. 3, str. 8—36.
- ⁵⁵ *Revue de Philologie* 29 (1955), 147—171; autor tu podává hodnoty pro znaky III 23

a IV 15, jak je zjistil při rozboru zvláštní skupiny knosských textů, t. zv. tabulek s vozovými koly (srov. *Evans—Myres, SM II 110 n.*).

⁶⁶ Viz jeho *Nynešneje sostojanije*; srov. i *Izvestija Nauk Akademiji SSSR, otdelenije literatury i jazyka 14 (1955), 267—279*, a nejnověji *Slovar'* (viz pozn. 35) a právě vydané *Dopolnenije k Slovarju krito-mikenských nadpisej, 1955*.

⁶⁷ P. (l. c.) odmítá především pravidlo, že by se vynechávalo počáteční [w] před následující souhláskou.

⁶⁸ *Nynešneje sostojanije 48, 53n. a j.; Izvestija 270, 271, 276.*

⁶⁹ *Nynešneje sostojanije 17; srov. i Izvestija 270.*

⁷⁰ Přepisoval tedy znak III 14 jako *tte*, a nikoli jako *pte* (tak *Ventris* a jiní).

⁷¹ *Nynešneje sostojanie 48; Izvestija 271.*

⁷² *Slovar'*, str. 3n.; G. tu podává fonetickou hodnotu pro 82 z 89 znaků *Bennettova Indexu*. Ve srovnání s *Ventrisovým* seznamem v *Bulletinu* interpretuje navíc dalších 6 znaků (zčásti ve shodě s *Furumarkem*); jinak se liší od *Ventrise* podstatně jen ve 4 případech a v podrobnostech u dalších 9 znaků.

⁷³ Ale G. neuvážil, že se tyto znaky objevují i tam, kde jejich souhlásková složka reprezentuje skupinu *dj; srov. H. *Mühlestein, Museum Helveticum 12 (1955), 119—131.*

⁷⁴ *Slovar'*, str. 91—92; srov. i *Nynešneje sostojanije 49n. a Izvestija 274 n.*

⁷⁵ L. tu podává transkripci 75 znaků, ve srovnání s *Bulletinem* interpretuje navíc další dva znaky, a naopak dva znaky, vyložené již *Ventrisem*, do svého seznamu nepřijímá. U zbylých 73 znaků se podstatně od V. liší v interpretaci 6 znaků, v podrobnostech u 12.

⁷⁶ Tak zvláště u řady samohlásky -a; na tu připadá na př. u *Ventrise* v *Bulletinu* daleko více než polovina všech zjištěných grafických variant: $pa_2, a_2, ra_2, da_2, pa_3, ta_2, ra_2$ (proti méně častým dubletům u ostatních řad: pu_2, ro_2 — mimo systém zůstává dubleta ai_2). Naskýtá se otázka, zda nelze nějak uvést tento zjev ve vztah s doposud nevysvětlenou ionskou změnou [ā] > [æ]; ta bývá často přičítána na vrub egejskému substrátu (srov. *Schwyzler I 62*).

⁷⁷ Srov. výše *Georgijevovu* identifikaci *Ventrisovy* hodnoty pa_2 se starším *qa*.

⁷⁸ Srov. ta_3, pa_3 (*Furumark*); ra_3, pa_3 (*Palmer, Ventris*); $pā, mē, rā, kō$ (*Georgijev* neuvívá. číselných indexů, nýbrž různých druhů akcentů); ta_3, pe_3, pa_3 , a dokonce pa_4 (*Lur'je*).

⁷⁹ Srov. i další, velmi podobné případy tia, ria (*Furumark, Lur'je*), nwa (*Ventris*), rjo, rja, gri (*Georgijev*), a dokonce i $rew(e)$ (*Furumark*); odlišný případ je *Ventrisovo neko*.

⁸⁰ Odhalení *Dionysova* jména bylo jedním z nejpřekvapivějších objevů při interpretaci lin. písma B (podobně i jména *Hektorova*). Dosud však není mezi badateli jednoty o tom, jak zařadit „thráckého“ *Dionysa* do krétsko-mykénského prostředí.

⁸¹ *JHS 73, str. 95 a j.*

⁸² Srov. však *Ventrisovo* osmé pravidlo, i jeho kritiku od *Palmera* (viz pozn. 57).

⁸³ Podle *Georgijeva* (*Izvestija 14, str. 276; Slovar'*, str. 4) končil i nom. pl. u ā- a o- kmenů na starobylé koncovky -ās, -ōs. Ale je to velmi nejisté.

⁸⁴ *Mēzos* jako duál, *mēzoes* jako plurál.

⁸⁵ Srov. již dřívější stanovisko *Georgijevovo* (viz pozn. 24).

⁸⁶ *JHS 73, str. 101n.*

⁸⁷ *J. Safarewicz, Meander 10 (1955), zvl. 140—147; A. Krokiewicz, Meander 10 (1955), zvl. 289; A. I. Tjumenev, VDI 1954, sv. 4, zvl. 47—51*. Někteří jiní badatelé mlčí o *Aiolech*, ale výslovně popírají bližší vztahy této „staré achajštiny“ k skupině ionsko-attické (*P. Chantaine, o. c., zvl. str. 31—32, a j.*)

⁸⁸ *V. Pisani, Rheinisches Museum 98 (1955), 1—16; E. Risch, Museum Helveticum 12 (1955), 61—76.*

⁸⁹ *Furumark, Eranos 51, str. 105, 107*, však naopak soudí, že lin. písmo B vzniklo z lin. písma A kolem r. 1600 na pevnině a že se teprve odtud dostalo s Řeky na Krétu.

⁹⁰ Nejstarší řecké písemné památky, psané foinickou abecedou, sahají do 8. stol. př. n. l. Jestliže bylo nyní zjištěno, že se pod krétským l. p. B skrývá řecký jazyk, znamená to, že se tato hranice posunuje náhle o 600 až 700 let do století patnáctého.

НЫНЕШНЕЕ СОСТОЯНИЕ ТОЛКОВАНИЯ КРИТСКОГО ЛИНЕАРНОГО ПИСЬМА Б

Автор подает сообщение о современном состоянии разгадки минойских надписей. В последнее время работа в этой области продвинулась заметно вперед, главным образом, благодаря трудам *Вентриса* и *Чедвика*, так что линейное письмо

MO B MOWHO CerOfHHH CIHTITb O HHCeHHbIM. B COOÓmeHHH flaeTCH KpHTTieC-
 KaH oneHKa n.enoro pnja TpyfIOB, no SoJitmež lacra TpyflHo floCTynHTix. HenicKH
 qHTaTenb nonyqaeT TaKHM o6pa3OM o6CTOHTentHoe n3o6pa»<enne saMeiaTeJibHoro
 ycnexa H3UKOBefliecKoro H necropniecKoro H3bueHHH BOCTOIH0I-O CpeflH3eMHOMoptH
 Ha pacceBeTe Hcropnn. Ilpn 3TOM aBTop o6pamaeT BHHaHHe Ha <baKT, HTO ojiee ieM
 nojioBHHa npHBefleHHux BeHTpncOM rpa^ncecKHX ay6jieT OTHOCHTCH K cepnn rjiacHoro
 -a (pa, a, ra, da HT. n.) no cpaBneHnio c MeHee lacTbIMn fly6jieTaMH B ocTanbHwx ce-
 PHHX.

Hepeeod: C. Hlanca

THE PRESENT STATE OF DECIPHERING THE CRETAN LINEAR SCRIPT R

The author reports on current progress in the deciphering of the Minoan inscriptions. Great progress in this deciphering has been made recently mainly by the work of M. Ventris and J. Chadwick, so that today we may consider the B Linear Script to be practically deciphered. The report gives a critical evaluation of a whole series of works, most of which are not readily accessible, and thus provides the Czech reader with a detailed survey of this important advance in philological and historical research on the Central Mediterranean at the dawn of history. The author also draws attention to the fact that more than half the graphical doublets quoted by Ventris occur in the series with the vowel -a (pa, a, ra, da, etc.) in contrast to the less common doublets in the remaining series.

Translated by J. Kocmanová